

Analysis of Teachers' Professional Characteristics from the Perspective of Upper Secondary School Students: A Mixed-Methods Approach

Morteza SamieeZafarqandi ^{1*}

1. *Corresponding author*, Associate Professor of Organization for Educational Research and Planning (OERP), Tehran ·iran. E-mail: mortezasamiee@oerp.ir

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Received: 2025/05/04
Reviewed: 2025/09/02
Accepted: 2025/10/09
Published Online:
2025/11/05
Pages: 61-73

Keywords:

teacher characteristics
general competence
professional competence
specialized competence
teaching profession
student perspectives
exploratory sequential
mixed methods.

Background and Objectives: The objective of this research was to analyze the professional characteristics of teachers from the perspective of upper secondary school students. **Methods:** The study was conducted using a mixed-methods approach, implemented through a sequential exploratory design in two qualitative-quantitative phases. In the qualitative phase, employing purposive sampling until theoretical saturation was achieved, 67 female and 60 male students from upper secondary schools in Tehran province participated in semi-structured interviews. Based on the categories derived from the qualitative phase, a researcher-designed 95-item questionnaire was developed. The content validity of this instrument was confirmed by experts, and its reliability, as assessed by a preliminary administration and calculation of Cronbach's alpha ($\alpha = 0.79$), demonstrated its validity and consistency. In the quantitative phase, the statistical population comprised upper secondary school students across the country. A multi-stage random sampling method was employed, selecting participants from three geographical regions and 10 provinces, resulting in a sample of 6,047 students who completed the questionnaire. For data analysis, thematic analysis was used in the qualitative phase, while the quantitative phase utilized a one-sample t-test, an independent samples t-test, and one-way ANOVA. **Findings:** The findings revealed that students perceive teachers' characteristics across three dimensions: general competency, professional competency, and specialized competency. These were further delineated into 13 categories: personality traits; moral and value-based characteristics; belief-related characteristics; communication skills; personal ethics; assessment methods; professional ethics; classroom management; motivational skills; attitudinal traits; specialized knowledge; pedagogical knowledge; and skills. **Conclusion:** The results indicate that, despite the constraints inherent in the teaching profession, students' perception of teachers is predominantly positive. However, the identification of weaker components serves as a crucial alert for educational policymakers and planners to take preventive measures against the potential exacerbation of these shortcomings. Accordingly, it is recommended to design and implement targeted teacher empowerment programs aimed at reinforcing weak areas and further promoting positive professional characteristics.

Cite this Article: SamieeZafarqandi, M. (2025). Analysis of Teachers' Professional Characteristics from the Perspective of Upper Secondary School Students: A Mixed-Methods Approach. *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, 11(20), 61-73.
<https://doi.org/10.48310/itt.2025.20000.1147>

© the authors
Publisher: Farhangian University

تحلیل ویژگی‌های حرفه‌ای معلمان از منظر دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه با رویکرد ترکیبی

مرتضی سمیعی زفرقندی*

۱. نویسنده مسئول، دانشیار پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی (OERP)، تهران، ایران. رایانامه: mortezasamiee@oerp.ir

چکیده

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۱۹

تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۰۸/۱۵

شماره صفحات: ۶۱-۷۳

واژه‌های کلیدی:

ویژگی‌های معلمان

صلاحیت عمومی

صلاحیت حرفه‌ای

صلاحیت تخصصی

حرفه معلمی

دیدگاه دانش‌آموزان

پیشینه و اهداف: هدف پژوهش، تحلیل ویژگی‌های حرفه‌ای معلمان از منظر دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه بود. روش‌های پژوهش با رویکرد آمیخته و در قالب طرح اکتشافی متوالی در دو مرحله کیفی - کمی اجرا شد. در مرحله کیفی، با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری، ۶۷ دانش‌آموز دختر و ۶۰ دانش‌آموز پسر از مدارس دوره دوم متوسطه استان تهران در مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته شرکت کردند. بر مبنای مقوله‌های به دست آمده از مرحله کیفی، پرسش‌نامه محقق ساخته ۹۵ گویه‌ای طراحی شد. روایی محتوایی این ابزار به تأیید صاحب‌نظران رسید و پایایی آن در اجرای مقدماتی با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۰٫۷۹، احراز شد که بیانگر اعتبار و قابلیت اتکای پرسش‌نامه بود. در مرحله کمی، جامعه آماری دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه کشور بودند. نمونه‌گیری به صورت مرحله‌ای تصادفی از سه منطقه کشور و ۱۰ استان انجام شد و ۶۰۴۷ دانش‌آموز به پرسش‌نامه پاسخ دادند. در تحلیل داده‌ها، در بخش کیفی از تحلیل مضمون و در بخش کمی از آزمون تی تک نمونه‌ای، تی دو گروه مستقل و تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان داد که ویژگی‌های معلمان از نظر دانش‌آموزان در سه بُعد صلاحیت عمومی، حرفه‌ای و تخصصی و در قالب ۱۳ طبقه شامل ویژگی‌های شخصیتی، اخلاقی و ارزشی، اعتقادی، ارتباطی، اخلاق فردی، نحوه ارزشیابی، اخلاق حرفه‌ای، مدیریت کلاس، انگیزشی، نگرشی، تخصصی، دانش معلمی و مهارتی قابل تبیین است. **نتیجه‌گیری:** نتایج بیانگر آن است که با وجود محدودیت‌های حرفه معلمی، تصویر دانش‌آموزان از معلمان عمدتاً مثبت است، هرچند وجود مؤلفه‌های ضعیف هشدار برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزشی محسوب می‌شود تا برای پیشگیری از گسترش این ویژگی‌ها در آینده اقدام کنند. براین اساس، توصیه می‌شود نسبت به طراحی و اجرای دوره‌های توانمندسازی معلمان برای تقویت مؤلفه‌های ضعیف و ترویج ویژگی‌های مثبت اقدام گردد.

استناد به این مقاله: سمیعی زفرقندی، مرتضی. (۱۴۰۴). تحلیل ویژگی‌های حرفه‌ای معلمان از منظر دانش‌آموزان دوره دوم

متوسطه با رویکرد ترکیبی. *نظریه و عمل در تربیت معلمان*. ۱۱(۲۰)، ۶۱-۷۳.

<https://doi.org/10.48310/itt.2025.20000.1147>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه فرهنگیان

مقدمه

دانش‌آموز^۱ محور یادگیری است و معلم^۲ نقش تسهیل‌گر فرایند یادگیری را ایفا می‌کند. ایفای مؤثر این نقش مستلزم برخورداری از مجموعه‌ای از صلاحیت‌ها و ویژگی‌های حرفه‌ای^۳ است که نه تنها دانش محتوا و روش، بلکه مهارت‌های ارتباطی، نگرشی، اخلاقی و اجتماعی را در بر می‌گیرد. «ویژگی معلم» به صفات و رفتارهایی گفته می‌شود که انتظار می‌رود معلم در فرایند تدریس و تعامل با دانش‌آموزان ارائه دهد. این مفهوم اغلب ذیل عنوان «صلاحیت معلم» بررسی می‌شود و در ادبیات آموزشی به سه بُعد عمومی^۴، حرفه‌ای^۵ و تخصصی^۶ تقسیم می‌شود. (Darling-Hammond, 2017)؛ اما بررسی صلاحیت معلم تنها به فهرست کردن صفات مطلوب محدود نمی‌شود؛ باید موانع واقعی موجود در محیط‌های آموزشی، سیستم‌های تربیت معلم و زمینه‌های اجتماعی فرهنگی نیز شناخت شود (دیپایی صابر و همکاران، ۱۴۰۰). مطالعه «تدوین الگوی استاندارد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان» نیز بر ضرورت ایجاد مدل‌های بومی با اتکا به اسناد کلان و تجارب میدانی تأکید می‌کند (مظاهری و همکاران، ۱۴۰۲). در سطح بین‌المللی، اهمیت ویژگی معلم بر عملکرد دانش‌آموزان بارها تأیید شده است. یک فراتحلیل جدید نشان داده است که ویژگی‌ها و شایستگی‌های معلمان به طور میانگین حدود ۹ درصد از تفاوت‌های پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را توضیح می‌دهند (Kim & Martens, 2023). افزون بر این، در مطالعه‌ای با عنوان “Examining how teachers’ characteristics impact student motivation and achievement” نتایج نشان داد معلمانی که از نظر دانش‌آموزان شایسته و قابل‌ارتباط‌تر بودند تأثیر بیشتری بر انگیزه^۷ و عملکرد دانش‌آموزان داشتند، حتی پس از کنترل و وضعیت پیشین دانش‌آموزان و جنسیت آنان (Rodriguez et al., 2024). همچنین در گزارش جدید OECD تحت عنوان Teacher Support for Student Learning نشان داده شده است که ویژگی‌هایی مانند رضایت شغلی معلم و توانایی اجرای آموزش انطباقی با نیازهای دانش‌آموز، رابطه مستقیمی با پشتیبانی مؤثر معلم از دانش‌آموز دارد (OECD, 2025) پژوهش‌های جدید بر نقش شایستگی عاطفی - اجتماعی معلمان نیز تأکید دارند. نتایج یک مطالعه بین‌المللی در سال ۲۰۲۵ نشان داد که توانایی معلمان در مدیریت هیجانات، همدلی و ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان، با مشارکت و انگیزش یادگیری آنان رابطه مثبت و معناداری دارد (García & Perez, 2025). از سوی دیگر، یافته‌های یک مطالعه مقطعی با نمونه گسترده دانش‌آموزان نشان می‌دهد که تشویق یادگیری خودتنظیمی^۸ توسط معلمان یک مؤلفه کلیدی در درک دانش‌آموزان از معلم مؤثر است (Hoffmann et al., 2024). این موضوع می‌تواند در طراحی کارگاه‌های آموزشی برای ارتقای توانمندی معلمان در حمایت از خودتنظیمی یادگیری دانش‌آموزان به کار گرفته شود. در ایران نیز تحولات فناوری آموزشی و گسترش یادگیری ترکیبی^۹، ضرورت بازتعریف نقش معلم را دوچندان کرده است. پژوهش‌های نساری و همکاران (۱۴۰۳) در حوزه شایستگی‌های معلمان در فضای یادگیری الکترونیکی نشان داد که ابعاد اخلاقی، آموزشی، اجتماعی، فردی و شغلی باید به صورت یکپارچه توسعه یابند تا معلم بتواند در شرایط جدید کارآمد باشد. این یافته‌ها با مدل‌های تازه روابط معلم - دانش‌آموز^{۱۰} هم‌راستا است؛ مدل «روابط متقابل زمینه‌مند معلم - دانش‌آموز» (Müller & Schmidt, 2025) تأکید می‌کند که کیفیت این رابطه تأثیر عمیقی بر انگیزش، تعلق و موفقیت تحصیلی^{۱۱} دارد. باتوجه به این زمینه نظری و شواهد تجربی، پرسش پژوهش حاضر چنین است: ویژگی‌های معلمان از دید دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه کدام‌اند و

1. Student-centered learning
2. Teacher / Instructor
3. Professional competence of teachers
4. General competence
5. Professional competence
6. Specialized competence
7. Motivation
8. Self-regulated learning
9. Blended learning
10. Teacher-student relationship
11. Academic engagement and achievement

چگونه در سه بُعد صلاحیتی سازماندهی می‌شوند؟ این مطالعه با رویکرد آمیخته اکتشافی می‌کوشد از دل تجربه‌های دانش‌آموزان و آزمون کمی، چارچوبی معتبر و بومی برای درک انتظارات دانش‌آموزی از معلم امروز ارائه دهد تا هم در تربیت معلم و هم در سیاست‌گذاری آموزشی کاربردی باشد.

روش

پژوهش با رویکرد آمیخته^۱ و طرح اکتشافی متوالی^۲ در دو مرحله اجرا شد. مرحله کیفی مصاحبه نیمه ساختاریافته^۳ با دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه استان تهران به روش هدفمند تا اشیاع نظری^۴؛ در مجموع ۶۷ دختر و ۶۰ پسر در مصاحبه مشارکت کردند. ساخت ابزار کمی بر اساس مقوله‌های کیفی، پرسش‌نامه^۵ ۹۵ گویه‌ای تدوین و روایی محتوایی آن به تأیید خبرگان رسید. پایایی ابزار در اجرای مقدماتی با آلفای کرونباخ^۵ ۰/۷۹ محاسبه شد. مرحله کمی جامعه آماری، دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه کشور؛ نمونه‌گیری به صورت مرحله‌ای تصادفی از ۳ منطقه کشور و ۱۰ استان انجام شد؛ ۶۰۴۷ دانش‌آموز به پرسش‌نامه پاسخ دادند. تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از تحلیل مضمون در بخش کمی از آزمون تی تک نمونه‌ای، طی دو گروه مستقل و تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد. یکی از بخش‌های مهم مقاله اطلاعاتی است که در روش مطالعه بیان می‌شود. در کل روش شامل اطلاعاتی روشن درباره چگونگی فرایند پژوهش، جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری، ملاک‌های ورود و خروج شرکت‌کنندگان (در صورت لزوم)، برآورد اندازه نمونه‌ها، مراحل مداخله (در صورت لزوم)، ملاحظات اخلاقی، نحوه مدیریت داده‌ها، روش تحلیل داده‌ها و نرم افزارهای کامپیوتری، ابزارهای گردآوری داده‌ها (به تفکیک همراه با ویژگی‌های روان‌سنجی، روش نمره‌گذاری و ...).

یافته‌ها

در این بخش، ابتدا چارچوب کلی یافته‌ها و سپس جزئیات ارائه می‌شود. داده‌های کیفی، سه بُعد صلاحیتی^۶ (عمومی، حرفه‌ای، تخصصی) با ۱۳ طبقه و ۹۵ مؤلفه را آشکار ساخت. در مرحله کمی، این چارچوب با پرسش‌نامه^۵ ۹۵ گویه‌ای^۷ در نمونه ۶۰۴۷ نفری از ۱۰ استان آزمون شد. نتایج نشان داد اغلب گویه‌های مثبت بالاتر از حد متوسط نظری و اغلب گویه‌های منفی کمتر از حد متوسط نظری ارزیابی شدند؛ همچنین تفاوت معناداری بین دیدگاه‌های دانش‌آموزان دختر و پسر و میان مناطق سه‌گانه مشاهده نشد.

یافته‌های بخش کیفی در ادامه بیان شده است:

(۱) ویژگی‌های معلمان از نظر دانش‌آموزان در قالب ۳ بُعد صلاحیت عمومی، حرفه‌ای و تخصصی و ۱۳ طبقه و ۹۵ مؤلفه^۸ شامل ویژگی‌های: شخصیتی، اخلاقی و ارزشی، اعتقادی، ارتباطی، اخلاق فردی، نحوه ارزشیابی از دانش‌آموزان، اخلاق حرفه‌ای، تخصصی، مدیریت کلاس، انگیزشی، دانش معلمی، نگرشی و مهارتی ارائه شده است.

(۲) از ۹۵ ویژگی در مجموع ۵۹ ویژگی مثبت و تعداد ۳۴ ویژگی ضعیف یا منفی برای معلمان می‌باشد.

(۳) ویژگی‌ها و مؤلفه‌های مثبت که در بخش اعتباربخشی که از طریق اجرای پرسشنامه تحقیق در نمونه آماری دانش‌آموزان کشور مورد تأیید قرار گرفت به شرح ذیل است:

1. Mixed-method approach
2. Sequential exploratory design
3. Semi-structured interview
4. Theoretical saturation
5. Cronbach's alpha
6. Competency dimensions
7. Questionnaire items
8. Attributes/components

بعد اول: صلاحیت عمومی

ویژگی‌های شخصیتی: این طبقه شامل ۴ مؤلفه ثبات اخلاقی و رفتاری، الگوی مناسب بودن برای دانش‌آموز، آراستگی ظاهری معلم و بزرگواری و بزرگ منشی می‌باشد. ویژگی‌های اخلاقی و ارزشی: این طبقه شامل ۳ مؤلفه آموزش اخلاق و انسانیت، تشویق دانش‌آموزان به انجام کارهای خیر و آشنایی با آداب و رسوم اقوام ایرانی است. ویژگی‌های اعتقادی: این طبقه شامل: ۳ مؤلفه، حمایت از ایدئولوژی اسلام در مقابل سایر دیدگاه‌های زیان‌بخش، اظهار و عمل به احکام دینی (نماز و روزه و ...) و رعایت ظاهر و آداب اسلامی است.

ویژگی‌های اخلاق فردی: این طبقه شامل ۳ مؤلفه با حوصله‌بودن، خوش برخوردبودن، مهربان و دلسوزبودن، رعایت ادب است.

بعد دوم: صلاحیت حرفه‌ای

ویژگی‌های ارتباطی: این طبقه شامل ۳ مؤلفه فن بیان خوب، تعامل خوب با دانش‌آموزان و ایجاد حس صمیمیت بین خود و دانش‌آموزان می‌باشد. ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای: این طبقه شامل ۶ مؤلفه درک موقعیت، شرایط و احساسات دانش‌آموزان، تحقیر نکردن دانش‌آموز، جلوگیری از هدر رفتن وقت دانش‌آموزان، کمک به دانش‌آموزان در حل مشکلات درسی، ارائه بازخورد به همه دانش‌آموزان بدون تبعیض و توجه به شرایط متفاوت فردی و عاطفی دانش‌آموزان است. ویژگی‌های مربوط به نحوه ارزشیابی از دانش‌آموزان: این طبقه شامل ۶ مؤلفه تشویق نقاط قوت دانش‌آموزان، استفاده از روش‌های مختلف ارزشیابی (عملی، شفاهی و ...) در نظر گرفتن توان علمی دانش‌آموزان، تناسب سؤالات آزمون با میزان تدریس، دادن بازخورد به دانش‌آموزان و توجه به فعالیت‌های کلاسی و عملی دانش‌آموزان است. ویژگی‌های مدیریت کلاس: این طبقه شامل ۳ مؤلفه برخورد یکسان با همه دانش‌آموزان، جلب مشارکت، همه دانش‌آموزان در تدریس و اداره کلاس به روش مناسب است. ویژگی‌های انگیزشی: این طبقه شامل ۴ مؤلفه توجه به علایق و توانایی‌های دانش‌آموزان، ایجاد ذهنیت مثبت از کشور در دانش‌آموزان، ارائه خوش بینی به تحصیل و علم آموزی، برانگیختن دانش‌آموزان به تلاش و پیشرفت می‌باشد. ویژگی‌های نگرشی: این طبقه شامل ۵ مؤلفه، عشق به تدریس، تعهد و مسئولیت پذیری، رازداری، احساس مسئولیت در قبال یادگیری دانش‌آموزان، پایبندی به مقررات است.

بعد سوم صلاحیت تخصصی^۱:

ویژگی‌های تخصصی معلم: این طبقه شامل ۴ مؤلفه به روز بودن دانش تخصصی معلم، تسلط بر محتوا دروس، باز کردن مباحث درس و ارائه مثال‌های فراوان و برقراری پیوند بین مطالب و کاربرد آن در جامعه است. ویژگی‌های دانش معلمی^۲: این طبقه شامل ۷ مؤلفه، آشنایی با فناوری‌های جدید، نوآوری و خلاقیت در تدریس، ارائه مطالب بصورت قابل فهم و منسجم، داشتن طرح و برنامه در تدریس، ترغیب به فعالیت‌های تحقیقاتی، تدریس مشارکتی است. ویژگی‌های مهارتی: این طبقه شامل ۷ مؤلفه، قدرت انتقال بالا، ایجاد فضای مفرح، شاد و جذاب در کلاس، تکالیف کم‌حجم ولی کاربردی، تکرار و مرور درس، کاربردی کردن درس‌ها، توانایی رفع اشکالات دانش‌آموزان، دادن انرژی مثبت و آسان نشان دادن درس است.

ویژگی‌های منفی یا ضعیف معلمان از نظر دانش‌آموزان عبارت است: شلختگی ظاهری (سرووضع نامرتب) قضاوت زود و نابجا، کم‌صبری و بی‌حوصلگی، بداخلاقی، عصبانیت و پرخاشگری، بی‌اهمیت تلقی کردن وقت دانش‌آموزان، بی‌توجهی به ارتقای دانش‌آموزان در ابعاد انسانی در کنار آموزش‌های علمی، احساس بی‌مسئولیتی، احساس برتری به‌خاطر لباس و وسایل، تلقین اعتقادات خود به دیگران، اصرار برای پذیرش عقاید بدون توجه، بدآموزی در گفتار، بی‌قراری و نداشتن آرامش در کلاس، عدم توجه به تفاوت نسل‌ها، خشک‌بودن کلاس و جو نامناسب کلاس، اجازه اظهارنظر ندادن به دانش‌آموزان، انتقادات تند و ناصحیح از دانش‌آموزان، تنبیه بی‌مورد دانش‌آموزان، انعطاف‌ناپذیری و اهمیت ندادن به نظرات

دانش‌آموزان، انتقادات تند و ناصحیح از دانش‌آموزان، عدم توانایی پاسخ درست به سؤالات، ندادن وقت کافی برای پاسخگویی در امتحانات، بی‌انصافی در برخورد با عملکرد دانش‌آموزان، تبعیض بین دانش‌آموزان به دلایل مختلف، عدم علاقه به شغل معلمی، منصرف کردن دانش‌آموز از تلاش بیشتر، تحلیل‌های نادرست از مسائل و اتفاقات کشور، بی‌توجهی به فعالیت‌های عملی حین آموزش، محدود کردن تدریس به مطالب کتاب‌درسی، دستخط ناخوانا، تنوع نداشتن در تدریس، اختصاص وقت کلاس به صحبت در مورد مسائل غیردرسی و شخصی، القای حس اجبار به معلمی، تدریس ضعیف (عدم توانایی انتقال مؤثر مطالب)، دادن تکالیف بیش از توان دانش‌آموزان، عدم اعتماد علمی دانش‌آموزان به معلم، عدم توجه و ندادن فرصت برای طرح سؤال توسط دانش‌آموزان.

یافته‌های بخش کمی در ادامه بیان شده است:

برای بخش کمی تحقیق پرسش‌نامه بر اساس داده‌های حاصل از کدگذاری بخش کیفی تهیه و پس از بررسی روایی و پایایی و اصلاح لازم اجرا گردید. این پرسش‌نامه دارای ۱۳ بخش و ۹۵ گویه بود. ۶۰۴۷ نفر از دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم از شهرهای نمونه آماری از ۳ منطقه شامل دانش‌آموزان استان‌های: آذربایجان غربی، گلستان، ایلام، کردستان، تهران، خراسان جنوبی، فارس، هرمزگان و یزد به پرسشنامه پاسخ دادند.

جدول ۱. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای بررسی ویژگی‌های معلمان از دید کل دانش‌آموزان (پسر و دختر)

ردیف	ویژگی‌ها	میانگین نمونه	میانگین نظری	آماره t	Sig.
۱	ثبات اخلاقی و رفتاری	۳/۷۵۵	۳	۵۶/۷۰۶	۰/۰۰۱***
۲	الگوی مناسب بودن برای دانش‌آموز	۳/۶۷۸	۳	۴۶/۵۲۱	۰/۰۰۱***
۳	آراستگی ظاهری معلم	۴/۱۵۵	۳	۹۹/۹۵۳	۰/۰۰۱***
۴	بزرگواری و بزرگ‌منشی	۳/۷۷۴	۳	۵۵/۸۵۱	۰/۰۰۱***
۵	اخلاق بد و تندخو بودن	۲/۴۰۱	۳	-۳۸/۳۰۳	۰/۰۰۱***
۶	شلختگی ظاهری (سرووضع نامرتب)	۱/۸۲۸	۳	-۸۹/۳۹۸	۰/۰۰۱***
۷	آموزش اخلاق و انسانیت	۳/۸۷۰	۳	۶۲/۵۷۰	۰/۰۰۱***
۸	تشویق دانش‌آموزان به انجام کارهای خیر	۳/۸۶۱	۳	۶۲/۶۵۱	۰/۰۰۱***
۹	آشنایی با آداب و رسوم اقوام ایرانی	۳/۶۳۲	۳	۴۵/۲۹۴	۰/۰۰۱***
۱۰	بی‌توجهی به ارتقای دانش‌آموزان در ابعاد انسانی در کنار آموزش‌های علمی	۲/۷۱۱	۳	-۱۸/۲۳۰	۰/۰۰۱***
۱۱	بی‌اهمیت تلقی کردن وقت دانش‌آموزان	۲/۴۳۸	۳	-۳۴/۷۰۷	۰/۰۰۱***
۱۲	احساس بی‌مسئولیتی	۲/۱۷۹	۳	-۵۵/۴۵۴	۰/۰۰۱***
۱۳	احساس برتری به خاطر لباس و وسایل	۲/۲۰۶	۳	-۵۲/۴۶۶	۰/۰۰۱***
۱۴	حمایت از ایدئولوژی اسلام در مقابل سایر دیدگاه‌های زیان‌بخش	۳/۴۹۶	۳	۳۹/۵۳۳	۰/۰۰۱***
۱۵	تلقین اعتقادات خود به دیگران	۲/۶۹۱	۳	-۲۱/۵۰۰	۰/۰۰۱***
۱۶	اظهار و عمل به احکام دینی (نماز و روزه و...)	۳/۷۶۴	۳	۵۹/۲۳۸	۰/۰۰۱***
۱۷	رعایت ظاهر و آداب اسلامی	۴/۰۰۳	۳	۸۵/۴۸۲	۰/۰۰۱***
۱۸	اصرار برای پذیرش عقاید بدون توجه	۲/۴۹۸	۳	-۳۷/۰۸۲	۰/۰۰۱***

ردیف	ویژگی‌ها	میانگین نمونه	میانگین نظری	آماره t	Sig.
۱۹	باحوصله بودن	۳/۷۵۵	۳	۴۹/۰۲۳	۰/۰۰۱***
۲۰	خوش برخورد بودن	۳/۸۵۸	۳	۵۸/۴۹۸	۰/۰۰۱***
۲۱	مهربان و دلسوز بودن	۳/۸۷۳	۳	۶۰/۱۵۲	۰/۰۰۱***
۲۲	رعایت ادب	۴/۰۴۱	۳	۷۷/۲۷۷	۰/۰۰۱***
۲۳	قضاوت زود و نابجا	۲/۴۹۴	۳	-۳۱/۳۵۸	۰/۰۰۱***
۲۴	بداخلاقی، عصبانیت و پرخاشگری	۲/۲۱۳	۳	-۵۱/۳۳۴	۰/۰۰۱***
۲۵	بدآموزی در گفتار	۲/۰۲۵	۳	-۶۸/۸۱۴	۰/۰۰۱***
۲۶	کم‌صبری و بی‌حوصلگی	۲/۲۵۳	۳	-۴۹/۴۰۷	۰/۰۰۱***
۲۷	فن بیان خوب	۳/۸۸۹	۳	۶۷/۲۷۱	۰/۰۰۱***
۲۸	تعامل خوب با دانش‌آموزان	۳/۸۴۷	۳	۶۰/۸۶۰	۰/۰۰۱***
۲۹	ایجاد حس صمیمیت بین خود و دانش‌آموزان	۳/۷۶۷	۳	۴۹/۷۱۶	۰/۰۰۱***
۳۰	خشک‌بودن کلاس و جو نامناسب کلاس	۲/۴۲۱	۳	-۳۶/۴۶۵	۰/۰۰۱***
۳۱	بی‌قراری و نداشتن آرامش در کلاس	۲/۲۱۵	۳	-۵۳/۳۸۹	۰/۰۰۱***
۳۲	عدم توجه به تفاوت نسل‌ها	۲/۶۹۶	۳	-۱۹/۲۴۳	۰/۰۰۱***
۳۳	اجازه اظهارنظر ندادن به دانش‌آموزان	۲/۴۳۹	۳	-۳۴/۳۰۸	۰/۰۰۱***
۳۴	درک موقعیت، شرایط و احساسات دانش‌آموزان	۳/۴۹۶	۳	۳۰/۴۳۵	۰/۰۰۱***
۳۵	تحقیر نکردن دانش‌آموز	۳/۶۳۳	۳	۳۹/۷۶۱	۰/۰۰۱***
۳۶	جلوگیری از هدر رفتن وقت دانش‌آموزان	۳/۶۸۲	۳	۴۴/۸۴۴	۰/۰۰۱***
۳۷	کمک به دانش‌آموزان در حل مشکلات درسی	۳/۹۸۶	۳	۷۰/۵۵۴	۰/۰۰۱***
۳۸	ارائه بازخورد به همه دانش‌آموزان بدون تبعیض	۳/۶۰۴	۳	۴۰/۲۴۵	۰/۰۰۱***
۳۹	انعطاف‌ناپذیری و اهمیت‌ندادن به نظرات دانش‌آموزان	۲/۳۵۱	۳	-۴۲/۰۷۹	۰/۰۰۱***
۴۰	توجه به شرایط متفاوت فردی و عاطفی دانش‌آموزان	۳/۳۴۹	۳	۲۳/۳۲۳	۰/۰۰۱***
۴۱	انتقادات تند و ناصحیح از دانش‌آموزان	۲/۳۸۳	۳	-۴۰/۷۳۴	۰/۰۰۱***
۴۲	تشویق نقاط قوت دانش‌آموزان	۳/۷۲۵	۳	۴۸/۴۹۳	۰/۰۰۱***
۴۳	استفاده از روش‌های مختلف ارزشیابی (عملی، شفاهی و...)	۳/۸۵۶	۳	۶۲/۰۹۲	۰/۰۰۱***
۴۴	در نظر گرفتن توان علمی دانش‌آموزان	۳/۵۹۸	۳	۳۹/۱۷۲	۰/۰۰۱***
۴۵	تناسب سؤالات آزمون با میزان تدریس	۳/۳۰۴	۳	۱۶/۹۹۳	۰/۰۰۱***
۴۶	تنبیه بی‌مورد دانش‌آموزان	۱/۸۶۲	۳	-۸۲/۸۵۳	۰/۰۰۱***
۴۷	دادن بازخورد به دانش‌آموزان	۳/۲۱۳	۳	۱۷/۰۰۶	۰/۰۰۱***
۴۸	توجه به فعالیت‌های کلاسی و عملی دانش‌آموزان	۳/۸۱۱	۳	۵۸/۳۲۷	۰/۰۰۱***
۴۹	ندادن وقت کافی برای پاسخگویی در امتحانات	۲/۴۲۷	۳	-۳۴/۵۴۲	۰/۰۰۱***

ردیف	ویژگی‌ها	میانگین نمونه	میانگین نظری	آماره t	Sig.
۵۰	به‌روز بودن دانش تخصصی معلم	۳/۷۶۰	۳	۵۱/۲۷۱	۰/۰۰۱***
۵۱	تسلط بر محتوا دروس	۳/۹۷۰	۳	۷۱/۲۱۸	۰/۰۰۱***
۵۲	باز کردن مباحث درس و ارائه مثال‌های فراوان	۳/۷۹۶	۳	۵۴/۵۱۰	۰/۰۰۱***
۵۳	برقراری پیوند بین مطالب و کاربرد آن در جامعه	۳/۶۳۰	۳	۴۳/۳۵۶	۰/۰۰۱***
۵۴	عدم توانایی پاسخ درست به سؤالات	۲/۴۷۹	۳	-۳۲/۳۸۹	۰/۰۰۱***
۵۵	برخورد یکسان با همه دانش‌آموزان	۳/۵۶۰	۳	۳۳/۴۲۳	۰/۰۰۱***
۵۶	جلب مشارکت همه دانش‌آموزان در تدریس	۳/۶۵۹	۳	۴۳/۸۶۵	۰/۰۰۱***
۵۷	بی‌انصافی در برخورد با عملکرد دانش‌آموزان	۲/۴۶۷	۳	-۳۳/۹۶۰	۰/۰۰۱***
۵۸	اداره کلاس به روش مناسب	۳/۸۴۴	۳	۶۲/۱۰۸	۰/۰۰۱***
۵۹	تبعیض بین دانش‌آموزان به دلایل مختلف	۲/۵۲۲	۳	-۲۹/۷۴۲	۰/۰۰۱***
۶۰	توجه به علایق و توانایی‌های دانش‌آموزان	۳/۴۸۴	۳	۳۰/۲۶۷	۰/۰۰۱***
۶۱	ایجاد ذهنیت مثبت از کشور در دانش‌آموزان	۳/۵۵۲	۳	۳۷/۳۹۶	۰/۰۰۱***
۶۲	ارائه خوش‌بینی به تحصیل و علم‌آموزی	۳/۸۰۷	۳	۵۶/۷۵۱	۰/۰۰۱***
۶۳	برانگیختن دانش‌آموزان به تلاش و پیشرفت	۳/۸۳۶	۳	۵۹/۳۹۹	۰/۰۰۱***
۶۴	منصرف کردن دانش‌آموز از تلاش بیشتر	۱/۹۷۰	۳	-۷۳/۴۱۸	۰/۰۰۱***
۶۵	عدم علاقه به شغل معلمی	۲/۴۵۷	۳	-۳۳/۹۰۴	۰/۰۰۱***
۶۶	تحلیل‌های نادرست از مسائل و اتفاقات کشور	۲/۳۴۹	۳	-۴۵/۸۳۰	۰/۰۰۱***
۶۷	آشنایی با فناوری‌های جدید	۳/۷۱۵	۳	۴۹/۹۴۴	۰/۰۰۱***
۶۸	نوآوری و خلاقیت در تدریس	۳/۵۹۳	۳	۳۷/۹۸۱	۰/۰۰۱***
۶۹	ارائه مطالب به‌صورت قابل‌فهم و منسجم	۳/۷۶۹	۳	۵۳/۰۷۰	۰/۰۰۱***
۷۰	داشتن طرح و برنامه در تدریس	۳/۷۶۲	۳	۵۲/۲۸۱	۰/۰۰۱***
۷۱	ترغیب به فعالیت‌های تحقیقاتی	۳/۲۵۳	۳	۱۸/۱۰۰	۰/۰۰۱***
۷۲	تدریس مشارکتی	۳/۴۷۲	۳	۳۰/۸۳۷	۰/۰۰۱***
۷۳	بی‌توجهی به فعالیت‌های عملی حین آموزش	۲/۵۶۰	۳	-۲۹/۵۷۵	۰/۰۰۱***
۷۴	تنوع نداشتن در تدریس	۲/۷۷۳	۳	-۱۳/۷۶۳	۰/۰۰۱***
۷۵	تأکید بر حفظ مطالب	۳/۱۵۴	۳	۱۰/۰۰۲	۰/۰۰۱***
۷۶	محدود کردن تدریس به مطالب کتاب‌درسی	۲/۷۷۷	۳	-۱۴/۵۳۳	۰/۰۰۱***
۷۷	دستخط ناخوانا	۲/۳۰۶	۳	-۴۶/۱۳۹	۰/۰۰۱***
۷۸	عشق به تدریس	۳/۸۲۷	۳	۵۸/۹۵۵	۰/۰۰۱***
۷۹	تعهد و مسئولیت‌پذیری	۳/۹۲۳	۳	۶۸/۲۸۲	۰/۰۰۱***
۸۰	رازداری	۳/۸۰۸	۳	۵۵/۹۵۲	۰/۰۰۱***

ردیف	ویژگی‌ها	میانگین نمونه	میانگین نظری	آماره t	Sig.
۸۱	احساس مسئولیت در قبال یادگیری دانش‌آموزان	۳/۸۲۹	۳	۵۵/۷۹۲	۰/۰۰۱***
۸۲	القای حس اجبار به معلمی	۲/۶۴۸	۳	-۲۴/۹۴۱	۰/۰۰۱***
۸۳	اختصاص وقت کلاس به صحبت در مورد مسائل غیردرسی و شخصی	۲/۷۵۸	۳	-۱۵/۵۰۶	۰/۰۰۱***
۸۴	پایبندی بیش از اندازه به مقررات	۳/۰۳۱	۳	۲/۲۸۸	۰/۰۲۲*
۸۵	قدرت انتقال بالا	۳/۶۱۴	۳	۴۲/۹۱۱	۰/۰۰۱***
۸۶	ایجاد فضای مفرح، شاد و جذاب در کلاس	۳/۶۰۷	۳	۳۷/۲۵۶	۰/۰۰۱***
۸۷	تکالیف کم حجم ولی کاربردی	۳/۴۶۴	۳	۲۷/۸۰۶	۰/۰۰۱***
۸۸	تکرار و مرور درس	۳/۷۳۵	۳	۴۸/۲۷۵	۰/۰۰۱***
۸۹	کاربردی کردن درس‌ها	۳/۵۵۴	۳	۳۵/۷۲۰	۰/۰۰۱***
۹۰	توانایی رفع اشکالات دانش‌آموزان	۳/۸۸۲	۳	۶۱/۴۸۳	۰/۰۰۱***
۹۱	دادن انرژی مثبت و آسان نشان دادن درس	۳/۷۴۳	۳	۴۶/۹۶۴	۰/۰۰۱***
۹۲	عدم توجه و ندادن فرصت برای طرح سؤال توسط دانش‌آموزان	۲/۵۹۳	۳	-۲۷/۶۵۷	۰/۰۰۱***
۹۳	عدم اعتماد علمی دانش‌آموزان به معلم	۲/۶۴۸	۳	-۲۳/۰۹۱	۰/۰۰۱***
۹۴	دادن تکالیف بیش از توان دانش‌آموزان	۲/۴۴۴	۳	-۳۴/۳۹۷	۰/۰۰۱***
۹۵	تدریس ضعیف (عدم توانایی انتقال مؤثر مطالب)	۲/۴۴۲	۳	-۳۴/۷۱۴	۰/۰۰۱***

مواردی که در جدول فوق به صورت پررنگ مشخص است، بر اساس نتایج آزمون آماری از نظر دانش‌آموزان گروه تحقیق، ویژگی معلمان محسوب نمی‌شود. بقیه ویژگی‌ها تأیید شده است. نتایج نشان داد از نظر دانش‌آموزان، معلمان فاقد ویژگی‌های اخلاق بد و تندخو بودن، شلختگی ظاهری (سرووضع نامرتب)، بی‌توجهی به ارتقای دانش‌آموزان در ابعاد انسانی در کنار آموزش‌های علمی، بی‌اهمیت تلقی کردن وقت دانش‌آموزان، احساس بی‌مسئولیتی، احساس برتری به خاطر لباس و وسایل، تلقین اعتقادات خود به دیگران، اصرار برای پذیرش عقاید بدون توجه، قضاوت زود و نابجا، بداخلاقی، عصبانیت و پر خاشگری، بدآموزی در گفتار، کم‌صبری و بی‌حوصلگی، خشک بودن کلاس و جو نامناسب کلاس، بی‌قراری و نداشتن آرامش در کلاس، عدم توجه به تفاوت نسل‌ها، اجازه اظهار نظر ندادن به دانش‌آموزان، انعطاف‌ناپذیری و اهمیت ندادن به نظرات دانش‌آموزان، انتقادات تند و ناصحیح از دانش‌آموزان، تنبیه بی‌مورد دانش‌آموزان، ندادن وقت کافی برای پاسخگویی در امتحانات، عدم توانایی پاسخ درست به سؤالات، بی‌انصافی در برخورد با عملکرد دانش‌آموزان، تبعیض بین دانش‌آموزان به دلایل مختلف، منصرف کردن دانش‌آموز از تلاش بیشتر، عدم علاقه به شغل معلمی، تحلیل‌های نادرست از مسائل و اتفاقات کشور، بی‌توجهی به فعالیت‌های عملی حین آموزش، تنوع نداشتن در تدریس، محدود کردن تدریس به مطالب کتاب‌درسی، دستخط ناخوانا، القای حس اجبار به معلمی، اختصاص وقت کلاس به صحبت در مورد مسائل غیردرسی و شخصی، عدم توجه و ندادن فرصت برای طرح سؤال توسط دانش‌آموزان، عدم اعتماد علمی دانش‌آموزان به معلم، دادن تکالیف بیش از توان دانش‌آموزان و تدریس ضعیف (عدم توانایی انتقال مؤثر مطالب) هستند؛ زیرا میانگین نمونه کمتر از میانگین نظری است و سطح معناداری نیز از مقدار خطا (۰/۰۵) کمتر است. در سایر ویژگی‌ها میانگین نمونه بیشتر از میانگین نظری شده است و بیانگر آن است از نظر دانش‌آموزان معلمان ویژگی‌های مورد نظر را دارا هستند.

جدول ۲. آزمون تی تک نمونه‌ای ویژگی‌های معلمان از دید دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم

مؤلفه‌ها	میانگین تجربی	میانگین نظری	مقدار t	سطح معناداری
ویژگی‌های شخصیتی	۱۸	۲۲/۸۱	۳۰/۵۱	۰/۰۰۱
ویژگی‌های اخلاقی و ارزشی	۲۱	۲۵/۲۳	۲۲/۰۷	۰/۰۰۱
ویژگی‌های اعتقادی	۱۵	۱۷/۹۹	۲۷/۴۹	۰/۰۰۱
ویژگی‌های اخلاق فردی	۲۴	۲۹/۷۴	۲۲/۵۹	۰/۰۰۱
ویژگی‌های ارتباطی	۲۱	۲۵/۲۰	۲۰/۳۸	۰/۰۰۱
ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای	۲۴	۲۸/۳۳	۱۸/۲۵	۰/۰۰۱
ویژگی‌های مربوط به نحوه ارزشیابی از دانش‌آموزان	۲۴	۲۷/۶۱	۳۸/۲۱	۰/۰۰۱
ویژگی‌های تخصصی معلم	۱۵	۱۸/۸۱	۲۵/۵۶	۰/۰۰۱
ویژگی‌های مدیریت کلاس	۱۵	۱۷/۷۰	۱۷/۲۳	۰/۰۰۱
ویژگی‌های انگیزشی	۲۱	۲۵/۳۵	۲۲/۳۴	۰/۰۰۱
دانش معلمی	۳۳	۳۷/۳۴	۱۵/۰۸	۰/۰۰۱
ویژگی‌های نگارشی	۲۱	۲۴/۸۲	۲۳/۴۵	۰/۰۰۱
ویژگی‌های مهارتی	۳۳	۳۹/۰۴	۱۸/۳۲	۰/۰۰۱

طبق اطلاعات مندرج در جدول فوق، ویژگی‌های معلمان از دید دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم در مؤلفه‌های زیر بالاتر از متوسط ارزیابی شده است:

ویژگی‌های شخصیتی با مقدار t برابر با ۳۰/۵۱ در سطح $P \leq ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را با ویژگی‌های شخصیتی مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های اخلاقی ارزشی با مقدار t برابر با ۲۲/۰۷ در سطح $P \leq ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را با ویژگی‌های اخلاقی و ارزشی مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های اعتقادی با مقدار t برابر با ۲۷/۴۹ در سطح $P \leq ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را با ویژگی‌های اعتقادی مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های اخلاق فردی با مقدار t برابر با ۲۲/۵۹ در سطح $P \leq ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را با ویژگی‌های اخلاق فردی مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های ارتباطی با مقدار t برابر با ۲۰/۳۸ در سطح $P \leq ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را با ویژگی‌های ارتباطی مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای با مقدار t برابر با ۱۸/۲۵ در سطح $P \leq ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را با ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های مربوط به نحوه ارزشیابی از دانش‌آموزان با مقدار t برابر با ۳۸/۲۱ در سطح $P \leq ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را در زمینه نحوه ارزشیابی از دانش‌آموزان مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های تخصصی معلم با مقدار t برابر با ۲۵/۵۶ در سطح $P \leq ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را در زمینه ویژگی‌های تخصصی معلم مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های مدیریت کلاس با مقدار t برابر با ۱۷/۲۳ در سطح $P \leq ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را در زمینه ویژگی‌های مدیریت کلاس مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های انگیزشی با مقدار t برابر با ۲۲/۳۴ در سطح $P \leq 0/01$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را در زمینه ویژگی‌های انگیزشی مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

دانش معلمی با مقدار t برابر با ۱۵/۰۸ در سطح $P \leq 0/01$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را در زمینه دانش معلمی مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های نگرشی با مقدار t برابر با ۲۳/۴۵ در سطح $P \leq 0/01$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را در زمینه ویژگی‌های نگرشی مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

ویژگی‌های مهارتی با مقدار t برابر با ۱۸/۳۲ در سطح $P \leq 0/01$ مثبت و معنادار بوده است؛ بنابراین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم معلمان خود را در زمینه ویژگی‌های مهارتی مثبت و بالایی ارزیابی کرده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان داد که دانش‌آموزان ۹۵ ویژگی را برای معلمان خود برشمرده‌اند که تعداد ۵۹ ویژگی مثبت و متناسب با حرفه معلمی و ۳۶ ویژگی از خصیصه‌های ضعیف یا منفی است. این موارد در هر ۳ نوع صلاحیت عمومی^۱، حرفه‌ای^۲ و تخصصی^۳ و نیز در ۱۳ طبقه ویژگی‌ها وجود دارد. بر اساس یافته‌های بخش کیفی تعدادی از معلمان کشور دارای ویژگی‌هایی هستند که متناسب با حرفه معلمی نیست، هرچند در بخش کمی میانگین دیدگاه‌های دانش‌آموزان درباره این موارد کمتر از میانگین نظری بود. این امر نشان می‌دهد علی‌رغم محدودیت‌های حرفه معلمی به‌خصوص از لحاظ معیشتی معلمان حاضر در مدارس از نظر دانش‌آموزان دارای جایگاه و ویژگی‌های مناسبی هستند. از طرف دیگر نمونه‌هایی از ویژگی‌های ضعیف در معلمان فعلی نیز هشدار است که اگر برای جاذبه‌های معلمی و توانمندسازی^۴ معلمان اقدام نکرده‌اند ممکن است در آینده تعداد و نوع این ویژگی‌های ضعیف در معلمان افزایش یابد.

پژوهش‌ها تأثیرگذاری معلمان بر پیشرفت دانش‌آموزان را نشان داده‌اند. معلم یکی از مهم‌ترین مجریان برنامه درسی^۵ است. عملکرد معلمان می‌تواند بر متغیر پیشرفت تحصیلی آنها اثرگذار باشد. محققان نشان داده‌اند مؤلفه‌های زیادی در میزان تأثیرگذاری معلم نقش دارند، این تأثیرات بسیار فراتر از حد انتظار است و کمترین تأثیرگذاری معلمان می‌تواند اثر بلند مدتی بر پیشرفت دانش‌آموزان داشته باشد. به بیان دیگر، نتایج مطالعات نشان می‌دهد که نه تنها ویژگی معلم در مورد میزان یادگیری دانش‌آموزان نقش مهمی دارد، بلکه در شرایط بهتر یا بدتر، میزان تأثیرگذاری معلم برای سال‌ها در دانش‌آموزان باقی می‌ماند، از طرف دیگر طبق نتایج تحقیقات، هر دو گروه دانش‌آموزان و همچنین اولیا آنان اهمیت زیادی برای ویژگی‌های شخصیتی و شایستگی‌های حرفه‌ای معلم قائل‌اند و از نظر آنان معلم کارآمد فردی است که در حد بالایی از ویژگی‌های شخصیتی و توانمندی‌های حرفه‌ای ذیل برخوردار باشد. اولین و مهم‌ترین پیش‌نیاز در حرفه معلمی، علاقه به تدریس است، (Strong, ۲۰۱۲). بر اساس محتوای اسناد بالادستی و الگوهای راهنمای تهیه شده و نیز پژوهش‌های انجام شده، معلمان امروز می‌بایست از دانش لازم در حوزه‌های عمومی، حرفه‌ای برای ایفای نقش معلمی برخوردار باشند. در مفهوم‌سازی رهبری یادگیری، یک چالش اساسی شامل مفهوم سازی و درک روابط بین رهبری مدرسه و آموزش و یادگیری است. تدریس یک بازتاب ساده یادگیری نیست. آموزش و یادگیری یک عمل متمایز است و باید درک کرد که چگونه هر دو روش نه تنها با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند، بلکه با رهبری نیز ارتباط دارند. نقش برجسته و مهم ارتباط سالم بین معلم و دانش‌آموز به‌عنوان مهم‌ترین ویژگی مدارس مورد تأکید است و این مورد، موجبات رشد و پیشرفت علمی، احساس عزت‌نفس بالاتر، کار و فعالیت کلاسی بیشتر و لذت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم می‌آورد. در مجموع، نتیجه‌گیری می‌شود که معلمان از نظر دانش‌آموزان دارای تعداد قابل توجه

1. General competence
2. Professional competence
3. Specialized competence
4. Teacher empowerment
5. Curriculum implementer

ویژگی مناسب حرفه معلمی در ابعاد صلاحیت‌های عمومی، حرفه‌ای و تخصصی هستند. تعدادی از معلمان و یا تعدادی از ویژگی‌هایی نیز در بین معلمان وجود داشته که ضعیف یا مناسب است از جمله بداخلاقی، تبعیض بین دانش‌آموزان، کم‌کاری در تدریس. طبق یافته‌های تحقیق بین دیدگاه دانش‌آموزان دختر و پسر و دیدگاه دانش‌آموزان در مناطق ۳ گانه کشور در باره ویژگی‌های معلمان تفاوت معنادار وجود ندارد. در کشور ما برنامه درسی برای هر دو گروه دانش‌آموزان دختر و پسر یکسان و به صورت متمرکز تدوین و اجرا می‌گردد، بنابراین احتمالاً بتوان یکی از عوامل یکسانی ویژگی‌های معلمان را از نگاه دانش‌آموزان دختر و پسر به تمرکز برنامه درسی در کشور مرتبط دانست هم چنین یافته‌های تحقیق در زمینه جمع‌بندی انتظارات دانش‌آموزان از معلمان نیز تفاوت چندانی با ویژگی‌های موردنظر آنها ندارد و با ویژگی‌های مثبت معلمان مشابهت دارد. شایان ذکر است اولین و مهم‌ترین پیش‌نیاز در حرفه معلمی توجه به انتظارات دانش‌آموزان و ارتباط معلم و دانش‌آموزان است. نقش برجسته و مهم ارتباط سالم بین معلم و دانش‌آموز به عنوان مهم‌ترین ویژگی مدارس مورد تأکید است و موجبات رشد و پیشرفت علمی، احساس عزت نفس بالاتر، کار و فعالیت کلاسی بیشتر و لذت و پیشرفت تحصیلی را در دانش‌آموزان فراهم می‌آورد.

باتوجه به ترکیب یافته‌های کیفی و کمی و در راستای تقویت ویژگی‌های مطلوب و کاهش مؤلفه‌های ضعیف، پیشنهادها زیر ارائه می‌شود. این پیشنهادها ناظر به توانمندسازی حرفه‌ای معلمان، کاربست یافته‌ها در تربیت معلم و بازطراحی فرایندهای انتخاب/ارزشیابی معلم است.

۱. نسبت به طراحی و اجرای دوره های آموزشی برای بهبود ویژگی ها و ارتقاء سطح توانمندی معلمان به ویژه در زمینه ویژگی های ضعیف و یا نامناسبی که به نظر دانش آموزان در برخی از معلمان وجود دارد، اقدام گردد. همچنین به نحو مناسب و روش های متعدد، نسبت به اشاعه ویژگی های مثبت معلمان از نظر دانش آموزان برای آشنایی همه معلمان کشور و دست اندرکاران تربیت معلم و دانشجویانی که می خواهند در آینده به شغل معلمی اشتغال ورزند، انجام گردد.

۲. با توجه به اینکه طبق یافته های تحقیق مجموع ویژگی ها و انتظارات دانش آموزان دختر و پسر و در کل کشور از یکسانی و مشابهت زیادی برخوردار است، طراحی و تدوین برنامه آموزشی معلمان می تواند با ملاحظات منطقه ای و جغرافیایی به صورت ملی و هماهنگ آماده گردد و آموزش ها در سطوح استانی، منطقه ای و مدرسه ای اجرا گردد.

۳. شوراهای برنامه ریزی درسی و طراحی سرفصل دوره های معلمی دانشگاه های فرهنگیان و شهید رجایی در طراحی و برنامه ریزی دروس از یافته های تحقیق استفاده نمایند.

۴. در مصاحبه های استخدامی برای دوره های معلمان ۱۳ مؤلفه و ویژگی های احصاء هریک در ابزارهای سنجش مورد توجه و حسب مورد بهره برداری لازم صورت پذیرد.

۵. معلمان برای موفقیت و مقبولیت بیشتر در حرفه معلمی می توانند بر اساس انتظارات دانش آموزان و مؤلفه ها و ویژگی های احصاء شده مورد نظر دانش آموزان با روش های مختلف و راهبردهای خود یادگیری و از طریق شرکت در کارگاه های آموزشی نسبت به ارتقاء سطح ویژگی های خود اقدام نمایند.

تعارض منافع

«هیچ گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

References

- Danaeefard, H., Alvani, S. M., & Azar, A. (2013). *Qualitative research methodology in management: A comprehensive approach*. Tehran: Safar Publications. [In Persian]
- Darling-Hammond, L. (2017). Teacher education around the world: What we have learned from international studies. *European Journal of Teacher Education*, 40(3), 291–309.
- Davarpanah, A., Alavi, S. H. R., & Rostami-Nasab, A. (2012). A comparative study of teacher–student characteristics and relationships from the viewpoints of Ghazali and Thomas Aquinas. *Educational Psychology Studies*, 8(13). [In Persian]
- Falahati-Nejad, A. (2010). *Investigating characteristics of an effective teacher....* Master's thesis, Payame Noor University. [In Persian]
- Fathi, N., & Shabani-Ravari, A. (2007). *scientific and experimental model for training future managers of SAIPA*. Tehran: Morvarid Nehan Publications. [In Persian]
- García, L., & Pérez, M. (2025). Teachers' socio-emotional competence and student engagement. *Journal of Educational Psychology*.
- Hoffmann, B., Krause, S., & Müller, K. (2024). Teachers' encouragement of self-regulated learning: Students' and teachers' perceptions. *Frontiers in Education*, 9, 1407584.
- Huang, Y. C., & Lin, S. H. (2014). Assessment of charisma as a factor in effective teaching. *Educational Technology & Society*, 17(2), 284–295.
- Jalili, M., & Nikfarjam, H. (2014). Investigating teachers' abilities and competencies from students' perspectives. [In Persian]
- Karami, Z., Seraji, F., & Maroufi, Y. (2017). Narrative curriculum and professional development of Farhangian University students. [In Persian]
- Karimi, F. (2008). A study of professional competencies of elementary school teachers. *Educational Leadership & Management Quarterly*, 2(4). [In Persian]
- Khosronajad, A. (2016). Religious education of children from the Islamic perspective. *Conference on Psychology, Behavioral Sciences, and Educational Sciences*. [In Persian]
- Kim, H., & Martens, R. (2023). Why do teachers matter? A meta-analytic review. *Educational Research Review*.
- Mahdi-Moghadam, A. H., Gholami-Ghafouri, O., & Hosseini-Rizi, S. M. (2022). role of teachers in students' academic achievement and learning. *New Achievements in Humanities Studies*, 53(5), 9–23. [In Persian]
- Mehrmohammadi, M. (2002). *Curriculum: Perspectives, approaches, and outlooks*. Mashhad: Astan Quds Publications. [In Persian]
- Molaei-Nejad, A., Zeinabadi, H. R., Kiamanesh, A., & Abbasian, H. (2017). Educational needs of elementary students' parents regarding physical health. *Teaching & Training Quarterly*, 33(132). [In Persian]
- Momeni, A., Khamsan-Rastegomoghadam, M., & Talebzadeh-Shoushtari. (2017). Identifying characteristics and practices of supportive teachers. *Educational Research*, 35(4), 51–71. [In Persian]
- Müller, T., & Schmidt, P. (2025). *Reciprocal situated teacher–student relationships*. *Educational Psychology Review*.
- Nesari, M., et al. (2024). Teachers' competencies in e-learning environments. *International Journal of Research in Education*. [In Persian]
- OECD. (2025). *Teacher support for student learning*. OECD Publishing.
- Rodriguez, A., Chen, S., & Lee, J. (2024). Examining how teachers' characteristics impact student motivation and achievement. *Teaching and Teacher Education*.
- Shabani, H. (2011). *Educational and pedagogical skills: Methods & techniques of teaching*. Tehran: SAMT Publications. [In Persian]
- Shariatmadari, A. (2010). *A study of the status of new educational sciences in Iran*. Tehran: Kharazmi University Press. [In Persian]
- Sheikhi-Kiasaraei, M. (2011). *What are the characteristics of good teachers and principals?*. Mashhad: Ghalam Azeen-Reza Publications. [In Persian]
- Supreme Council of Higher Education. (2012). *National Curriculum*. Tehran: Organization for Educational Research and Planning. [In Persian]
- Supreme Council of the Cultural Revolution. (2011). *Theoretical foundations of the Fundamental Reform Document*. Tehran: Supreme Council of Education. [In Persian]